

“เมืองโบราณดอนคา” ข้อมูลใหม่จากการขุดค้นทางโบราณคดี*

New data from the excavation at Donkha Ancient Town

ประพิน ทักชิน (Prapin Taksin)**

บทคัดย่อ

การขุดค้นทางโบราณคดีที่เมืองโบราณดอนคา จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองดอนคาและศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างเมืองโบราณดอนคากับชุมชนโบราณร่วมสมัยอื่นๆ

ผลการขุดค้นทางโบราณคดีจำนวน 3 หลุม ปรากฏการอยู่อาศัยของชุมชนแห่งนี้ 2 สมัย คือ สมัยหัวเลี้ยวประวัติศาสตร์ (ราวพุทธศตวรรษที่ 9-11) และสมัยทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16) โดยร่องรอยชุมชนสมัยหัวเลี้ยวประวัติศาสตร์ พบในพื้นที่นอกเมืองทางทิศใต้ (หลุมขุดค้นที่ 3) ดังจะเห็นได้จากภาชนะดินเผาตกแต่งด้วยการขีดมันเป็นริ้วเส้นด้านในของภาชนะ ส่วนพื้นที่ภายในเมืองโบราณพบเพียงชั้นวัฒนธรรมเดียวคือวัฒนธรรมสมัยทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16) ดังปรากฏหลักฐานในหลุมขุดค้น 2 หลุม ทางทิศใต้ของเมือง (หลุมขุดค้นที่ 1 และ 2) เนื่องจากพบโบราณวัตถุในวัฒนธรรมทวารวดี เช่น เบ้าดินเผา ภาชนะประเภทกุ่มที่หม้อมีสัน เป็นต้น

การศึกษาพัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองโบราณดอนคา นำไปสู่ข้อสรุปได้ว่าเมืองโบราณดอนคาแห่งนี้มีความสัมพันธ์กับเมืองโบราณลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก และลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ตั้งแต่สมัยหัวเลี้ยว ประวัติศาสตร์จนถึงสมัยทวารวดี

แม้ว่าการขุดค้นทางโบราณคดีในครั้งนี้ จะยังไม่พบหลักฐานที่สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมเขมรที่แพร่เข้ามาในเมืองแห่งนี้อย่างเด่นชัดก็ตาม แต่จากการศึกษาทางโบราณคดีที่ผ่านมา พบว่าอิทธิพลวัฒนธรรมเขมรสมัยเมืองพระนครได้แพร่เข้ามาในที่ราบสูงโคราชและลุ่มน้ำลพบุรี – ป่าสัก ในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 15-18 อีกทั้งได้พบพระพุทธรูปนาคนปรก ศิลปะเขมรแบบบาปวนและแบบบายน บนเขาคีลี ซึ่งเป็นศาสนาสถานที่สร้างในวัฒนธรรมทวารวดี ดังนั้นควรต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในโอกาสต่อ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่อง “การขุดค้นทางโบราณคดี เมืองโบราณดอนคา อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์” โดยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ซึ่งโครงการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ มี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. ผาสุก อินทรารุท เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ

This article is part of the research project : The Excavation of Archaeology at Donkha Ancient Town, Thatako Distric, Nakhonsawan Province, which is part of the research project : The study of cultural relations between Thailand and neighboring countries in South Asia and Southeast Asia, by TRF Master Research Grants: TRF-MAG give support to this research. Prof. Emeritus. Phasook Indrawooth, Ph.D. is the project advisor.

** นักวิจัยอิสระ เบอร์โทรศัพท์: 0944937931 e-mail: bookiegirl@gmail.com

An Independent researcher. Tel: 0944937931 e-mail: bookiegirl@gmail.com

Abstract

The objective of the excavation at Donkha ancient town in Nakhonsawan Province is to study historical and cultural development of Donkha ancient town and its relationship to the other ancient towns in the neighboring countries.

The result of the study revealed the traces of two period settlements, pre-historical period (ca. 4th-6th century AD.) and Dvaravati period (ca. 7th-11th AD.).

Trace of pre-historical settlement was found outside Donkha ancient town to the south (test pit no.3) as seen by the discovery of burnished pottery decorated with vertical lines inside the pots.

However, trace of historical community during the Dvaravati period existed within the town (test pit nos. 1 and 2) where spouted pots or Kendi including carinated pots have been reported.

The study of the development of Donkha ancient town revealed that this town had a cultural relationship with the ancient towns in the Chaopraya basin, the Lopburi – Basak basin and the ancient towns in Khorat plateau since pre-historical period up to the Dvaravati period.

Although previous study indicated that the Khmer culture during the Angkor period (9th-12th century AD.) had spread into the Khorat plateau and Lopburi – Basak basin as seen by the discovery of two figures of Bhuddha under Naga in Khmer art one in Baphuon style and the other in Bayon style near the Dvaravati monuments..But the excavation at Donkha did not reveal Khmer cultural sequence. So the further study on the Khmer culture in this area still be necessary.

บทนำ

เมืองโบราณดอนคา เป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี ตั้งอยู่บริเวณที่ราบเจ้าพระยาด้านตะวันออก โดยอยู่ทางทิศใต้ของเชิงเขาหล่อ ห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณ 42.8 กิโลเมตร กำหนดพิกัดทางภูมิศาสตร์ตามแผนที่จากกรมทหารอยู่ที่ ละติจูด 15 องศาเหนือ 38 ลิปดา 26 ฟลิปดา ลองจิจูดที่ 100 องศาตะวันออก 30 ลิปดา 21 ฟลิปดาปัจจุบันอยู่ในพื้นที่เขตปกครองหมู่ที่ 5 บ้านวังแรง และหมู่ที่ 13 บ้านดอนคา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

เมืองโบราณดอนคา จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศพบว่า ตัวเมืองมีพื้นฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมมุมมน คล้ายรูปทรงกลม ตั้งอยู่บนที่ลาดเชิงเขามีพื้นที่โดยรวมประมาณ 1,000 x 1,100 เมตร ลักษณะเป็นเมืองที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ พื้นที่ภายในเมืองแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดยพื้นที่ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 นั้นมีคูขุดล้อมรอบเนิน

สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นส่วนที่สร้างขึ้นก่อนที่จะมีการขยายเมือง โดยการขุดคูด้านทิศใต้และขยายแนวขึ้นไปทางทิศเหนือล้อมรอบบริเวณที่ราบและพื้นที่เนินเชิงเขาล้อม คั่นดินนอกเมืองจะมีความสูงน้อยกว่าคั่นดินภายในเมืองทางด้านทิศตะวันออกของคูเมือง มีลำน้ำห้วยวังแรง และห้วยน้ำใส ที่ไหลเข้ามาหล่อเลี้ยงคูเมือง เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับใช้อุปโภคบริโภคของผู้คนในอดีต โดยลำน้ำเหล่านี้ไหลมาจากที่ราบด้านตะวันออก ซึ่งเป็นที่ราบกว้างต่อเนื่องถึงลุ่มน้ำป่าสัก บริเวณที่ตั้งเมืองศรีเทพซึ่งอยู่ห่างจากเมืองโบราณดอนคาประมาณ 72.3 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีทางระบายน้ำออกจากคูเมืองทางด้านทิศใต้ลงสู่คลองท่าตะโก ซึ่งจะไหลไปทางตะวันตกและลงสู่บึงบอระเพ็ดที่ห่างจากเมืองโบราณดอนคาประมาณ 20 กิโลเมตร (กรมธนารักษ์, ม.ป.ป.: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

การศึกษาเกี่ยวกับเมืองโบราณดอนคาที่ผ่านมา

การศึกษาเกี่ยวกับเมืองโบราณดอนคาได้เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2478 โดยกรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เมืองโบราณดอนคา โดยได้ประกาศขึ้นทะเบียนในชื่อ โบราณสถานโคกปราสาท ในประกาศได้กล่าวว่า โคกปราสาทเคยเป็นที่ตั้งของเมืองเก่า เป็นที่สูงมีศิลาแลงและคูน้ำ

ต่อมาได้มีการขุดสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2510 บริเวณเขาล้อม โดยสำนักศิลปากรที่ ๓ สุโขทัย พบโบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผาทรงพาน ตะกรันเหล็กเป็นจำนวนมาก (กระทรวงมหาดไทย, 2543 : 77-78) นอกจากนั้นภายในเมืองโบราณดอนคายังพบหลักฐานสำคัญคือ ก้อนดินเผาสีแดงสูงประมาณ 6 เซนติเมตร กว้างประมาณ 5 เซนติเมตร ด้านหน้าเป็นรูปบุคคลนั่งชันเข่าอยู่บนดอกบัวสวมหมวกยอดแหลมใส่ต่างหูใหญ่สองข้าง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับภาพปูนปั้นบนแผ่นดินเผาที่พบจากเมืองโบราณจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ (สุภรณ์ โอเจริญ, บรรณาธิการ, 2528: 87-88)

ในปี พ.ศ. 2532 ได้มีการสำรวจเพื่อทำแผนที่-แผนผังของเมืองโบราณดอนคา และหลังจากนั้นยังได้มีการสำรวจบริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านเขาล้อม ซึ่งอยู่ใกล้กับเมืองโบราณดอนคา โดยสำรวจเพิ่มเติมจากปี พ.ศ. 2510 ทำให้พบหลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาทรงพาน หม้อก้นกลม トラประทับ และเครื่องมือเหล็กแบบต่างๆ ทำให้สามารถสรุปถึงพัฒนาการของเมืองโบราณดอนคาในเบื้องต้นได้ว่าน่าจะพัฒนามาจากชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้วอยู่อาศัยต่อเนื่องมาจนถึงสมัยทวารวดี (กรมธนารักษ์, ม.ป.ป.: 5)

พ.ศ. 2534 มีรายงานการพบพระพุทธรูปนาครปรก มีรูปแบบศิลปะเขมรแบบบายน ในบริเวณพื้นที่โบราณสถานเขาศิลา ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองโบราณดอนคาไปทางทิศตะวันตกประมาณ 8 กิโลเมตร ทางสำนักศิลปากรที่ 3 สุโขทัย ดำเนินการขุดแต่งและขุดตรวจโบราณสถานบนเขาศิลา พบหลักฐานสำคัญคือ พระพุทธรูปนาครปรกขนาดเล็ก ขึ้นส่วนปูนปั้นประดับโบราณสถานรูปบุคคลและลายต่างๆ โดยจากผลการดำเนินงานพบว่าโบราณสถานแห่งนี้เป็นโบราณสถานในวัฒนธรรมทวารวดี (มโน กลีบทอง, 2534: 129-131)

สมมติฐานในการศึกษา

จากการศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าพื้นที่แหล่งโบราณคดีที่อยู่ใกล้เคียงกับเมืองโบราณดอนคา มีร่องรอยการอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมาจนถึงสมัยทวารวดี ตามหลักฐานที่พบจากแหล่งโบราณคดีบริเวณเขาล้อม และบริเวณเมืองโบราณดอนคา นอกจากนี้ยังพบหลักฐานในวัฒนธรรมเขมรแบบบายน

เป็นพระพุทธรูปนาครปรกบริเวณโบราณสถานในวัฒนธรรมทวารวดีบนเขาตึกซึ่งสันนิษฐานว่าอาจจะมี
ความสัมพันธ์กับเมืองโบราณดอนคาก็เป็นได้

ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงได้เลือกที่จะทำการศึกษาพื้นที่บริเวณทั้งภายในและนอกเมืองโบราณดอนคา
เนื่องจากยังไม่เคยมีการศึกษาชั้นวัฒนธรรมของเมืองโบราณแห่งนี้มาก่อนด้วยการขุดค้นทางโบราณคดี จึงคาดว่า
การศึกษาในครั้งนี้จะสามารถบ่งบอกถึงพัฒนาการของเมืองโบราณดอนคาและการใช้พื้นที่ของผู้คนในอดีตได้เป็น
อย่างดี รวมถึงยังอาจจะพบร่องรอยความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมเขมร ดังที่ได้พบหลักฐานบนโบราณสถานเขาตึก
คี่ และแหล่งโบราณคดีอื่นๆในจังหวัดนครสวรรค์ เช่น เมืองโบราณจันเสน และเมืองโบราณดงแม่นางเมือง ที่
ต่างก็พบร่องรอยของวัฒนธรรมเขมรเช่นเดียวกัน

วิธีการศึกษา

การขุดศึกษาทางโบราณคดีในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจผิวดินร่วมกับภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อ
ใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการตัดสินใจเลือกตำแหน่งที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดหลุมขุดค้นทางโบราณคดี จำนวน
ทั้งสิ้น 3 หลุม แต่ละหลุมมีขนาด 3 x 3 เมตร ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดชื่อหลุมขุดค้น (Test Pit) เป็น TP.1 TP.2
และ TP.3 ตามลำดับ โดยตำแหน่งหลุมขุดค้น TP.1 และ TP.2 อยู่บริเวณที่เป็นพื้นที่ภายในเมืองโบราณด้านทิศ
ใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สันนิษฐานว่าอาจเป็นบริเวณที่มีการอยู่อาศัยก่อนที่จะมีการขยายเมืองไปทางทิศเหนือ ส่วนหลุม
ขุดค้น TP.3 อยู่นอกคูเมืองด้านทิศใต้ใกล้กับบริเวณคลองท่าตะโก ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปรียบเทียบการใช้พื้นที่
ภายในและภายนอกเมืองของผู้คนในอดีต ผลของการขุดค้นทางโบราณคดีทั้ง 3 หลุมขุดค้น มีดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตเมืองโบราณดอนคาและตำแหน่งหลุมขุดค้นทางโบราณคดีทั้ง 3 หลุม

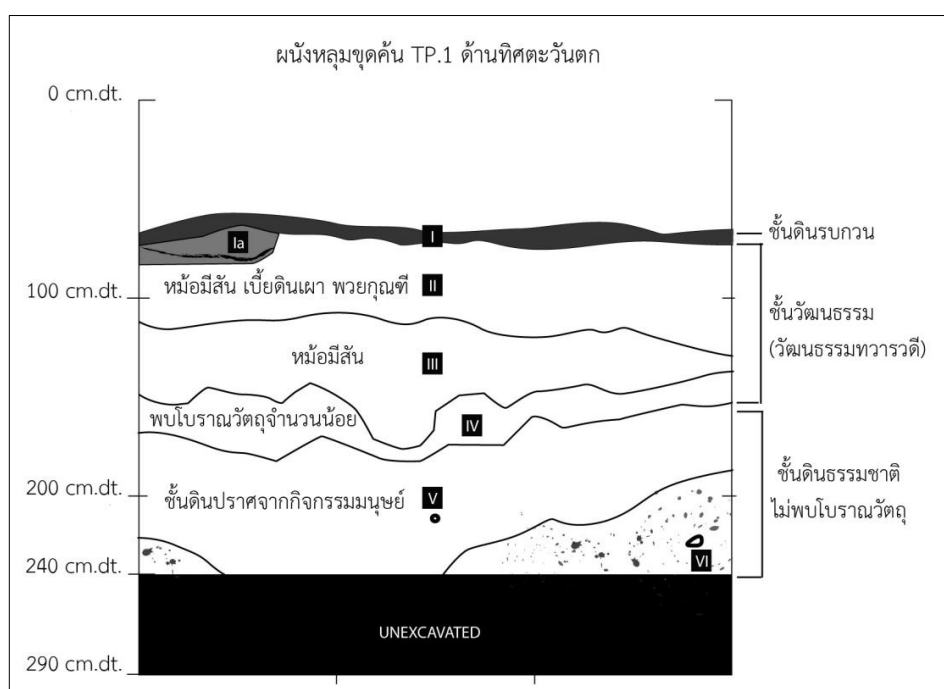
ดัดแปลงจาก: กระทรวงการคลัง, กรมธนารักษ์, “การกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง – คูเมือง เมืองโบราณ
ดอนคา (จำปานคร) เลขที่ทะเบียน 22 – 8 บ้านดอนคา ตำบลดอนคา อำเภوتاตะโก จังหวัด
นครสวรรค์” (เอกสารรายงานการสำรวจเสนอต่อกรมธนารักษ์, ม.ป.ป.), 9.

หลุมขุดค้นที่ 1 (TP.1)

ตำแหน่งอยู่ใกล้คูเมืองทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ จากการขุดค้นสามารถแบ่งชั้นดินออกเป็น 6 ชั้นดินตามรายละเอียดในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปลักษณะและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากหลุมขุดค้น TP.1

ลำดับชั้นดิน	รายละเอียด	ตัวอย่างหลักฐานที่พบ
ชั้นดินที่ 1	เป็นชั้นดินที่ถูกรบกวน มีความหนา 10 ซม.	เศษภาชนะดินเผา จำนวน 13 ชิ้น น้ำหนัก 710 กรัม
ชั้นดินที่ 2	เริ่มเข้าสู่ชั้นวัฒนธรรม ชั้นดินนี้มีความหนา 40 ซม.	เศษภาชนะดินเผาจำนวน 1,140 ชิ้น น้ำหนัก 6,051 กรัม ส่วนพวยของกุ่มที จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 55 กรัม เบี้ยดินเผา จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 10 กรัม เป็นต้น
ชั้นดินที่ 3	ยังคงอยู่ในชั้นวัฒนธรรม ชั้นดินนี้มีความหนา 40 ซม.	เศษภาชนะดินเผาจำนวน 228 ชิ้น น้ำหนัก 1,513 กรัม
ชั้นดินที่ 4	พบโบราณวัตถุในปริมาณที่น้อยมาก ชั้นดินนี้มีความหนา 30 ซม.	เศษภาชนะดินเผาจำนวน 2 ชิ้น น้ำหนัก 20 กรัม
ชั้นดินที่ 5	ชั้นดินปราศจากร่องรอยมนุษย์ (sterile) มีความหนา 50 ซม.	ไม่พบโบราณวัตถุ
ชั้นดินที่ 6	ชั้นดินปราศจากร่องรอยมนุษย์	ไม่พบโบราณวัตถุ

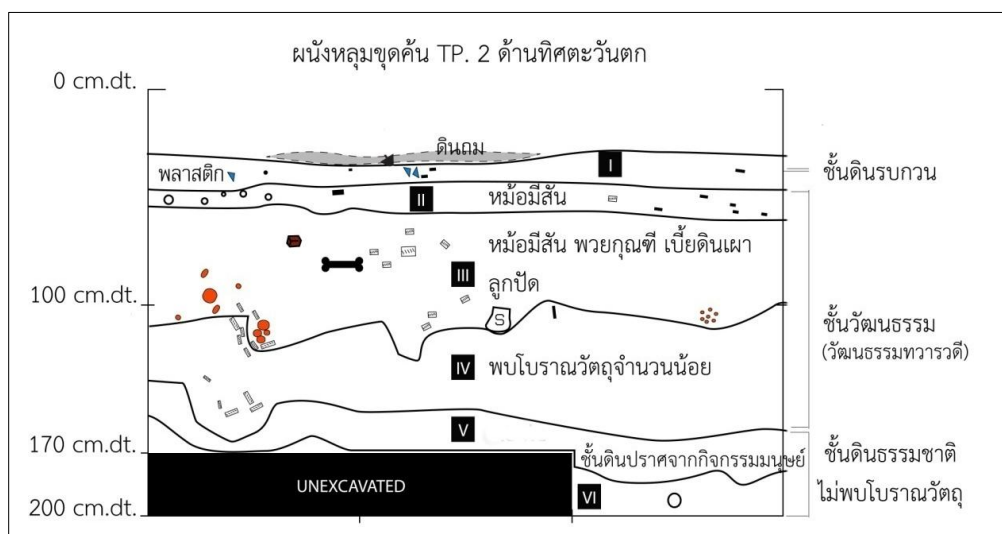
ภาพที่ 2 ผังแสดงชั้นดินด้านทิศตะวันตกของหลุมขุดค้น TP.1

หลุมขุดค้นที่ 2 (TP.2)

ตำแหน่งของหลุมขุดค้นอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมือง ใกล้กับเนินโบราณสถานโคกปราสาท ผลการขุดค้นสามารถแบ่งชั้นดินได้ 6 ชั้นดิน ตามรายละเอียดในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปลักษณะและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากหลุมขุดค้น TP.2

ลำดับชั้นดิน	รายละเอียด	หลักฐานที่พบ
ชั้นดินที่ 1	เป็นชั้นดินที่ถูกบกร่วน มีความหนา 20 ซม.	เศษภาชนะดินเผา จำนวน 830 ชิ้น น้ำหนัก 7,703 กรัม
ชั้นดินที่ 2	เริ่มเข้าสู่ชั้นวัฒนธรรม ชั้นดินนี้มีความหนา 20 ซม.	เศษภาชนะดินเผาจำนวน 707 ชิ้น น้ำหนัก 6,149 กรัม ตะกรัน จำนวน 19 ชิ้น น้ำหนัก 255 กรัม แหวดินเผา จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 10 กรัม กระดูกสัตว์ จำนวน 31 ชิ้น น้ำหนัก 37 กรัม
ชั้นดินที่ 3	ยังคงอยู่ในชั้นวัฒนธรรม ชั้นดินนี้มีความหนา 50 ซม.	เศษภาชนะดินเผาจำนวน 1,652 ชิ้น น้ำหนัก 11,791 กรัม เบี้ยดินเผา จำนวน 8 ชิ้น น้ำหนัก 115 กรัม ตะกรัน จำนวน 14 ชิ้น น้ำหนัก 265 กรัม ลูกปัด จำนวน 27 ชิ้น กระดูกสัตว์ จำนวน 893 ชิ้น น้ำหนัก 1,396 กรัม
ชั้นดินที่ 4	ชั้นแรกเริ่มการเข้ามาใช้พื้นที่ ชั้นดินนี้มีความหนา 30 ซม.	เศษภาชนะดินเผา จำนวน 53 ชิ้น น้ำหนัก 187 กรัม กระดูกสัตว์ จำนวน 33 ชิ้น น้ำหนัก 75 กรัม
ชั้นดินที่ 5	ชั้นดินปราศจากร่องรอยมนุษย์ (sterile) มีความหนา 15 ซม.	ไม่พบโบราณวัตถุ
ชั้นดินที่ 6	ชั้นดินปราศจากร่องรอยมนุษย์	ไม่พบโบราณวัตถุ

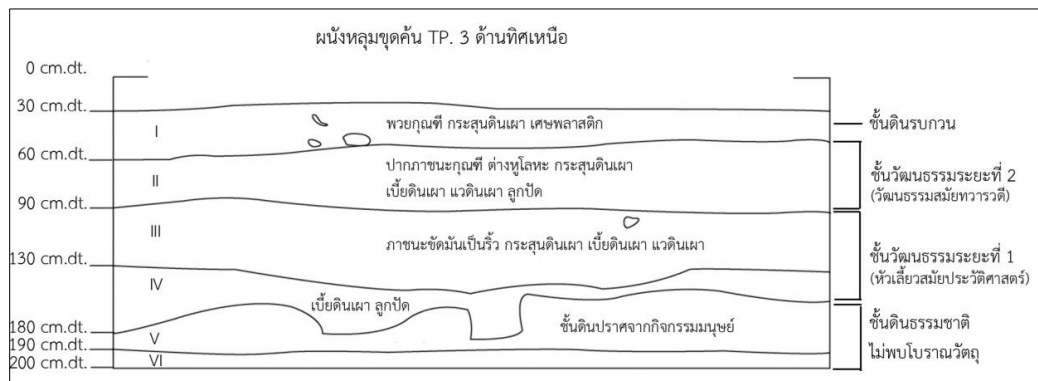
ภาพที่ 3 ผนังแสดงชั้นดินด้านทิศตะวันตกของหลุมขุดค้น TP.2

หลุมขุดค้นที่ 3 (TP.3)

ตำแหน่งของหลุมขุดค้นอยู่บริเวณนอกเมืองทางด้านทิศใต้ ใกล้กับคูเมืองและคลองท่าตะโก ผลการขุดค้นสามารถแบ่งชั้นดินได้ 6 ชั้นดิน ตามรายละเอียดในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปลักษณะและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากหลุมขุดค้น TP.3

ลำดับชั้นดิน	รายละเอียด	หลักฐานที่พบ
ชั้นดินที่ 1	เป็นชั้นดินที่ถูกบกรวน มีความหนา 30 ซม.	เศษภาชนะดินเผา จำนวน 964 ชิ้น หนัก 8,363 กรัม ตะกรัน จำนวน 6 ชิ้น หนัก 205 กรัม กระดูกสัตว์ จำนวน 79 ชิ้น หนัก 335 กรัม
ชั้นดินที่ 2	เริ่มเข้าสู่ชั้นวัฒนธรรม ชั้นดินนี้มีความหนา 30 ซม.	เศษภาชนะดินเผา จำนวน 864 ชิ้น หนัก 8,546 กรัม เบี้ยดินเผา จำนวน 1 ชิ้น หนัก 20 กรัม แวนดินเผา จำนวน 1 ชิ้น หนัก 10 กรัม ตะกรัน จำนวน 1 ชิ้น หนัก 25 กรัม ลูกปัด จำนวน 2 ชิ้น กระดูกสัตว์ จำนวน 425 ชิ้น หนัก 1,930 กรัม
ชั้นดินที่ 3	ยังคงอยู่ในชั้นวัฒนธรรม ชั้นดินนี้มีความหนา 40 ซม.	เศษภาชนะดินเผา จำนวน 1,293 ชิ้น หนัก 9,333 กรัม เบี้ยดินเผา จำนวน 3 ชิ้น หนัก 20 กรัม แวนดินเผา จำนวน 2 ชิ้น หนัก 15 กรัม ตะกรัน จำนวน 4 ชิ้น หนัก 45 กรัม กระดูกสัตว์ จำนวน 1,078 ชิ้น หนัก 5,751 กรัม
ชั้นดินที่ 4	ชั้นแรกเริ่มการเข้ามาใช้พื้นที่ ชั้นดินนี้มีความหนา 50 ซม.	เศษภาชนะดินเผา จำนวน 474 ชิ้น หนัก 2,386 กรัม เบี้ยดินเผา จำนวน 1 ชิ้น หนัก 15 กรัม ลูกปัด จำนวน 8 ชิ้น กระดูกสัตว์ จำนวน 628 ชิ้น หนัก 3,319 กรัม
ชั้นดินที่ 5	ชั้นดินปราศจากร่องรอยมนุษย์ (sterile) มีความหนา 10 ซม.	ไม่พบโบราณวัตถุ
ชั้นดินที่ 6	ชั้นดินปราศจากร่องรอยมนุษย์	ไม่พบโบราณวัตถุ

ภาพที่ 4 ผังแสดงชั้นดินด้านทิศเหนือของหลุมขุดค้น TP.3 ผลการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโบราณวัตถุ

ภาพที่ 5 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้นที่เมืองโบราณดอนคา

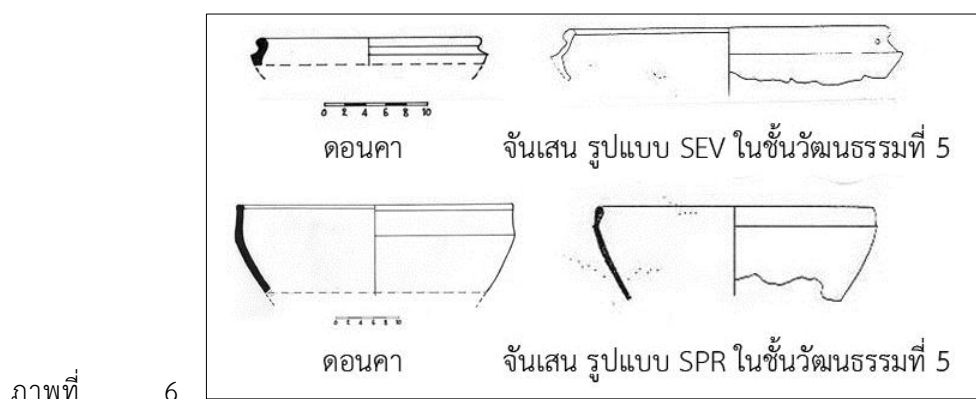
โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นในครั้งนี้ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. หลักฐานประเภทดินเผา

1.1 เศษภาชนะดินเผา พบปริมาณมากที่สุดเมื่อเทียบกับโบราณวัตถุประเภทอื่นๆ ส่วนมากเป็น ภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา รูปแบบภาชนะที่พบได้แก่ ทรงสาม ทรงหม้อ ทรงหม้อมีสัน และกุ่มที่ เป็นต้น ซึ่ง

ในที่นี้ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบภาชนะเด่น 3 ประเภท ได้แก่ ภาชนะมีสัน ภาชนะประเภทกุกุณี และ ภาชนะดินเผาที่มีการตกแต่งด้วยวิธีขีดมันเป็นเส้น มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ภาชนะมีสัน หรือ หม้อมีสัน ภาชนะมีสัน หรือ หม้อมีสัน เป็นภาชนะดินเผาที่มีลักษณะเด่นคือ มีสันหักมุมอย่างเด่นชัดที่บริเวณไหล่หรือบ่าของภาชนะ (ดวงกมล อัสวมาศ, 2553: 14) เป็นภาชนะสำหรับใช้ภายในครัวเรือนและใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากเป็นภาชนะเนื้อหยาบและแกร่ง สามารถทนความร้อนจากการหุงต้มได้ดี พบตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และพบแพร่หลายเป็นอย่างมากในชุมชนโบราณสมัยทวารวดี (ผาสุข อินทรารุช, 2528: 44) ซึ่งในการขุดค้นในครั้งนี้นับพบเศษชิ้นส่วนหม้อมีสันในหลุมขุดค้นทั้ง 3 หลุม สามารถสันนิษฐานรูปร่างของภาชนะได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับภาชนะมีสันที่พบจากแหล่งโบราณคดีจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ รูปแบบ SEV และ SPR ในชั้นวัฒนธรรมที่ 5 กำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 12-15 (Bronson 1976: 393, 395)

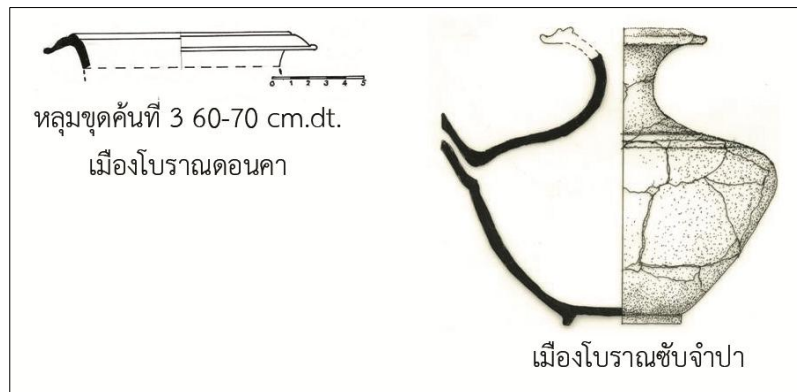

รูปแบบภาชนะมีสันที่พบจากการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีดอนคา เปรียบเทียบกับภาชนะมีสันที่พบในแหล่งโบราณคดีจันเสน

ที่มา: ลายเส้นภาชนะจากแหล่งโบราณคดีจันเสน: Bronson, Bennet, “Excavations at Chansen and The cultural chronology of Protohistoric central Thailand,” vol. 2, (Ph.D.dissertation, University of Pennsylvania Museum, 1976), 393, 395.

1.1.2 ภาชนะประเภทกุกุณีหรือ หม้อน้ำมีพวย เป็นภาชนะดินเผาประเภทที่มีพวยคล้ายกาน้ำ ไม่มีหูจับ มักพบในแหล่งโบราณคดีในวัฒนธรรมทวารวดี (กรมศิลปากร, สำนักโบราณคดี, 2550: 40) ใช้ใส่ของเหลวเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวันและใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ (ผาสุข อินทรารุช, 2528: 21-22) ในการขุดค้นในครั้งนี้นับพบเพียงชิ้นส่วนของกุกุณีเท่านั้น โดยสามารถจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ ชิ้นส่วนปากและส่วนพวย มีรายละเอียดดังนี้

- **ชิ้นส่วนปากของภาชนะกุกุณี** พบเฉพาะชั้นดินที่ 2 ของหลุมขุดค้นที่ 3 ซึ่งชิ้นส่วนปากของภาชนะดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงกับกุกุณีที่พบจากเมืองโบราณชัยจำปา จังหวัดลพบุรี ในชั้นวัฒนธรรมทวารวดี (สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี, 2549: 167-170)

ภาพที่ 7 ลายเส้นชิ้นส่วนปากของภาชนะกุ่มที่ที่พบที่เมืองโบราณดอนคา และ เมืองโบราณชัยจำปา
ที่มา: ภาพลายเส้นกุ่มที่ที่พบในแหล่งโบราณคดีชัยจำปา: สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี, รายงานเบื้องต้น การ
ขุดค้น-ขุดแต่งทางโบราณคดีโบราณสถานในเมืองชัยจำปา ตำบลชัยจำปา อำเภอลำลูกเกด
จังหวัดลพบุรี. (ม.ป.ท., 2549), 155.

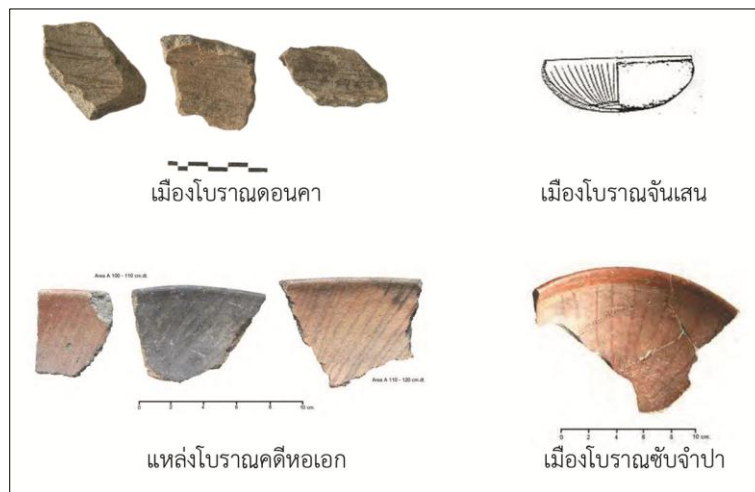
- พวยของภาชนะกุ่มที่ ซึ่งพบในหลุมขุดค้นทั้ง 3 หลุม โดยชิ้นส่วนพวยของกุ่มที่มีความคล้ายคลึงกับชิ้นส่วนพวยของกุ่มที่ที่พบในชั้นวัฒนธรรมทวารวดีจากแหล่งโบราณคดีในกลุ่มน้ำต่างๆ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีในกลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก เช่น เมืองโบราณศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ (สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี, อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ, ม.ป.ท.: 120) แหล่งโบราณคดีชัยจำปา จังหวัดลพบุรี กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 (สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี, 2549: 87) แหล่งโบราณคดีในกลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ได้แก่ เมืองโบราณเสมา จังหวัดนครราชสีมา ในชั้นระยะการอยู่อาศัยที่ 1-2 ราวพุทธศตวรรษที่ 10-15 (เขมิกา หวังสุข, 2543: 146 และ 183-186) แหล่งโบราณคดีในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ได้แก่ เมืองโบราณจันเสน รูปแบบ CY ในชั้นวัฒนธรรมที่ 3-6? หรือราวพุทธศตวรรษที่ 8-17? และรูปแบบ TA ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบมากในชั้นวัฒนธรรมที่ 4 และ 5 ราวพุทธศตวรรษที่ 11-15 เมืองโบราณบ้านคูเมือง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่เจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16 (ผาสุข อินทรารุช, 2527: 28-34) แหล่งโบราณคดีในกลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีน ได้แก่ แหล่งโบราณคดีคอกช้างดิน ราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 (กรมศิลปากร, 2545: 13) แหล่งโบราณคดีหอยเือก จังหวัดนครปฐม ในชั้นวัฒนธรรมระยะที่ 1-2 หรือราวพุทธศตวรรษที่ 8-15 (สฤณีพงศ์ ขุนทรง, 2553: 153-154) เป็นต้น

ภาพที่ 8 ชิ้นส่วนพวยของภาชนะดินเผาที่พบในเมืองโบราณดอนคาและเมืองโบราณต่างๆในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา
น้ำแม่กลอง-ท่าจีน กลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก และกลุ่มน้ำมูลตอนล่าง

ที่มา: ผาสุข อินทราวุธ, **ดรชนิภาชนะดินเผาสมัยทวารวดี** (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528), 61.
; Bronson, Bennet, “Excavations at Chansen and The cultural chronology of
Photohistoric central Thailand,” vol. 2, (Ph.D. dissertation, University of
Pennsylvania Museum, 1976), 521, 519. ; เขมิกา หวังสุข, “**พัฒนาการทางวัฒนธรรมในกลุ่ม
แม่น้ำมูล: กรณีศึกษาแหล่งโบราณคดีเมืองเสมา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา**” (วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2543), 256.

1.1.3 ภาชนะดินเผาตกแต่งด้วยวิธีขีดมันเป็นเส้น เป็นภาชนะที่มีการตกแต่งแบบพิเศษ พบเฉพาะในหลุมขุดค้นที่ 3 เท่านั้น ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าลักษณะของการตกแต่งภาชนะแบบขีดมันเป็นเส้น อาจใช้เมล็ดพืชหรือวัตถุที่มีผิวเรียบขีดผิวให้เกิดเป็นริ้วเส้นแบบไม่เป็นระเบียบและมันวาว โดยเทคนิคการตกแต่งภาชนะดังกล่าวพบในแหล่งโบราณคดีต่างๆ ด้วยเช่นกัน อาทิ แหล่งโบราณคดีในกลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก ได้แก่ เมืองโบราณจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ ในชั้นวัฒนธรรมที่ 4 (Bronson 1976 : 352.) กำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 เมืองโบราณชัยจำปาศ จังหวัดลพบุรี ในชั้นวัฒนธรรมยุคเหล็ก กำหนดอายุราว 2,500-1,500 ปีมาแล้วหรือราวสมัยพุทธกาล-พุทธศตวรรษที่ 11 (สว่าง เลิศฤทธิ์, 2547: 40) แหล่งโบราณคดีในกลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ได้แก่ เมืองโบราณเสมา จังหวัดนครราชสีมา ในชั้นวัฒนธรรมระยะที่ 1 ราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 (เขมิกา หวังสุข, 2543: 142-144) แหล่งโบราณคดีหอยเือก จังหวัดนครปฐม ในชั้นวัฒนธรรมระยะที่ 1 ราวพุทธศตวรรษที่ 8-11 (สฤกษ์ดีพงศ์ ขุนทรง, 2553: 153-154) เป็นต้น

ภาพที่ 9 ภาพขณะดินเผาตกแต่งโดยการขีดมันเป็นเส้นที่พบในแหล่งโบราณคดีต่างๆ
ที่มา: สฤกษ์พงศ์ ขุนทรง, “พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙” (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุฏฐบัณฑิต สาขาโบราณสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553), 152-153 และ Bronson, Bennet, “Excavations at Chansen and The cultural chronology of Protohistoric central Thailand,” vol. 2, (Ph.D.dissertation, University of Pennsylvania Museum, 1976), 352.

1.2 เบียดดินเผา ทำจากภาชนะดินเผาที่แตก โดยตกแต่งริมของเศษภาชนะดินเผาเพื่อให้มีลักษณะกลมแบน สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นอุปกรณ์กีฬาประเภทต้อตเต (hopsotch) ของเด็กสมัยโบราณ พบมากในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีทุกแห่งและเมืองโบราณอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับวัฒนธรรมจากอินเดีย (ผาสุข อินทราวุธ, 2542: 140) จากการขุดค้นนี้ พบจำนวน 13 ชิ้น ได้แก่ หลุมขุดค้นที่ 2 จำนวน 8 ชิ้น และหลุมขุดค้นที่ 3 จำนวน 5 ชิ้น

1.3 ลูกกระสุนดินเผา สันนิษฐานว่าอาจจะใช้สำหรับยิงสัตว์ขนาดเล็ก (ผาสุข อินทราวุธ, 2542: 138) พบจำนวน 7 ชิ้น เฉพาะในหลุมขุดค้นที่ 3

1.4 แวดินเผา ใช้สำหรับเป็นกระสวยสำหรับปั่นเส้นใยของพืชให้เป็นด้าย ก่อนที่จะนำไปทอเป็นเครื่องนุ่งห่มต่อไป (ผาสุข อินทราวุธ, 2542: 138) พบจำนวน 4 ชิ้น ได้แก่ หลุมขุดค้นที่ 2 จำนวน 1 ชิ้น และหลุมขุดค้นที่ 3 พบจำนวน 3 ชิ้น

2. หลักฐานประเภทโลหะ มี 2 ประเภท คือ

2.1 ตะกรันหรือขี้แร่ (slag) เกิดจากการถลุงแร่หรือโลหะ โดยส่วนที่ไม่ละลายหรือส่วนที่ไม่ใช่โลหะจะรวมกันกลายเป็นขี้แร่ (พัชรี สาริกบุตร, 2523: 56) พบในหลุมขุดค้นที่ 2 และหลุมขุดค้นที่ 3

2.2 ต่างหูโลหะ? พบเพียง 1 ชิ้น จากหลุมขุดค้นที่ 3

3. หลักฐานประเภทแก้ว ได้แก่ ลูกปัดแก้ว ส่วนใหญ่เป็นลูกปัดแก้วสีเขียว ได้แก่ สีเขียว สีฟ้า สีเหลือง สีแดง สีนํ้าเงิน และสีส้ม เมื่อพิจารณาจากลูกปัดที่พบในชั้นวัฒนธรรมห้วยเลี้ยวประวัติศาสตร์ในหลุมขุดค้นที่ 3 สามารถเทียบได้กับลูกปัดแก้วรุ่นแรกๆ ที่เป็นสินค้านำเข้าจากประเทศอินเดียสมัยอินโด-โรมัน อายุ

ราวพุทธศตวรรษที่ 5-9 นอกจากนั้นยังพบลูกปัดแก้วชั้นวัฒนธรรมทวารวดีจากหลุมขุดค้นที่ 2 และ 3 ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นลูกปัดที่ผลิตขึ้นเองในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น แหล่งโบราณคดีควนลูกปัด อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ (ผาสุข อินทราวุธ, 2542: 54-55) และเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่พบหลักฐานการผลิตลูกปัดแก้วในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 (สันดี ไทยานนธ์, 2554:172-173) เป็นต้น

4. หลักฐานประเภทกระดูกสัตว์ จากการวิเคราะห์และจำแนกประเภทพบว่าเป็นกระดูกสัตว์ประเภทวัว/ควาย สัตว์ตระกูลกวาง/ละอง หรือละมั่ง เต่า ตะพาบ จระเข้ หมู ปลา เป็นต้น

การกำหนดอายุก้อนดินเผาไฟโดยใช้วิธีเรืองแสงความร้อน

ผู้วิจัยส่งตัวอย่างดินเผาไฟเพื่อกำหนดอายุด้วยวิธีเรืองแสงความร้อน (Thermoluminescence dating: TL) ที่ภาควิชาวิทยาศาสตร์พื้นพิภพ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 1 ตัวอย่าง ตัวอย่างดินเผาไฟดังกล่าวพบในหลุมขุดค้นที่ 3 ระดับความลึก 130-140 cm.dt. ได้ค่าอายุราว 1672-1424 ปีมาแล้ว (1548 ± 124 Years B.P.) โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่สูงมาก สามารถนำผลที่ได้นี้มากำหนดอายุอยู่ในช่วงพ.ศ. 882-1130 หรือตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 9 เป็นต้นมา

ข้อมูลใหม่: ลำดับชั้นทางวัฒนธรรมและการกำหนดอายุชุมชนโบราณที่แหล่งโบราณคดีดอนคา

จากการศึกษาเปรียบเทียบโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้น ประกอบกับการศึกษาชั้นดินที่ปรากฏในหลุมขุดค้นทั้ง 3 หลุม ร่วมกับการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์โดยวิธีเรืองแสงความร้อน พบร่องรอยการอยู่อาศัยของชุมชนในสมัยโบราณ 2 ชั้นวัฒนธรรม ได้แก่

ชั้นวัฒนธรรมที่ 1 สมัยห้วยเลี้ยวประวัติศาสตร์ ได้แก่ หลุมขุดค้นที่ 3 ในชั้นดินที่ 3 - 4 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่นอกเมืองโบราณดอนคา โดยในชั้นวัฒนธรรมนี้พบลูกปัดแก้วที่เป็นสินค้าจากอินเดียในช่วง อินโด-โรมัน และภาชนะที่มีการขัดมันเป็นเส้นที่ด้านในภาชนะ ซึ่งสามารถกำหนดอายุเชิงเทียบได้ราวพุทธศตวรรษที่ 9-11 สอดคล้องกับค่าอายุดินเผาไฟที่พบในชั้นดินเดียวกัน (ชั้นดินที่ 3) อย่างไรก็ตามการกำหนดอายุชั้นหลักฐานระยะแรกเริ่มที่พบในหลุมขุดค้นที่ 3 (ชั้นดินที่ 4) คงไม่เก่าไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 8 ทั้งนี้เนื่องจากโบราณวัตถุ เช่น เศษภาชนะดินเผา ไม่มีความแตกต่างจากเศษภาชนะดินเผาที่พบในชั้นดินที่ 3

ชั้นวัฒนธรรมที่ 2 สมัยทวารวดี ได้แก่ หลุมขุดค้นที่ 1 และหลุมขุดค้นที่ 2 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ภายในเมืองโบราณดอนคา และหลุมขุดค้นที่ 3 ในชั้นดินที่ 2 โดยในชั้นวัฒนธรรมดังกล่าวพบภาชนะประเภทกุ่มก้นและหม้อมีสัน ซึ่งสามารถกำหนดอายุเชิงเปรียบเทียบได้ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16

ตารางที่ 4 ลำดับชั้นทางวัฒนธรรมและการกำหนดอายุของเมืองโบราณดอนคา

อายุสมัย/ วัฒนธรรม	หลุมขุดค้น / พื้นที่	หลักฐานสำคัญในการ กำหนดอายุชั้น วัฒนธรรม	ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม กับชุมชนร่วมสมัยในพื้นที่ อื่นๆ
สมัยหัวเลี้ยว ประวัติศาสตร์ (ราวพุทธ ศตวรรษที่ 8-11)	หลุมขุดค้นที่ 3 (ชั้นดินที่ 3-4) นอกเมือง โบราณดอนคาทางทิศใต้	-ภาชนะดินเผา ตกแต่งด้วยวิธีขีดมัน เป็นเส้น -ก้อนดินเผาไฟ (กำหนดอายุด้วยวิธี เรืองแสงความร้อน) -ลูกปัดแก้ว	ชุมชนโบราณในวัฒนธรรม สมัยหัวเลี้ยวประวัติศาสตร์ ต่างๆ อาทิ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก และลุ่มน้ำ มูลตอนล่าง
สมัยทวารวดี(ราว พุทธศตวรรษที่ 12-16)	หลุมขุดค้นที่ 1 (ชั้นดินที่ 2-4) และหลุม ขุดค้นที่ 2 (ชั้นดินที่ 2-4) ภายในเมืองโบราณดอน คาทางทิศใต้ หลุมขุดค้นที่ 3 (ชั้นดินที่ 2) นอกเมือง โบราณดอนคา	-ภาชนะดินเผา ประเภทหม้อมีน้ำมีพวย หรือ กุณที -ภาชนะมีสัน หรือ หม้อมีสัน -ลูกปัดแก้ว	ชุมชนโบราณในวัฒนธรรม ทวารวดีต่างๆ ในลุ่มน้ำ เจ้าพระยา ลุ่มแม่น้ำลพบุรี-ป่า สัก และลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่าง

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

หลักฐานที่ได้จากการขุดค้นเมืองโบราณดอนคา สามารถใช้เป็นตัวแทนชุดข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณดอนคาในบริเวณพื้นที่ทางทิศใต้ได้เป็นอย่างดี

ข้อมูลใหม่ที่ได้จากการขุดค้นในครั้งนี้คือ ชั้นวัฒนธรรมสมัยหัวเลี้ยวประวัติศาสตร์ โดยการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์จากตัวอย่างดินเผาไฟที่ได้จากหลุมขุดค้นที่ 3 พื้นที่นอกเมืองโบราณดอนคา ได้ค่าอายุอยู่ในช่วง พ.ศ. 882-1130 หรือราวพุทธศตวรรษที่ 9 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานบริเวณนอกเมือง ก่อนที่ชุมชนจะขยายพื้นที่อยู่อาศัยเข้าไปในบริเวณเมือง หลักฐานสำคัญในชั้นวัฒนธรรมนี้ ได้แก่ ภาชนะดินเผาตกแต่งด้วยวิธีขีดมันเป็นเส้น และลูกปัดแก้วซึ่งเป็นสินค้าจากอินเดียช่วงอินโด-โรมัน

ส่วนชั้นวัฒนธรรมสมัยทวารวดี กำหนดอายุเชิงเปรียบเทียบได้ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 เป็นชั้นวัฒนธรรมที่พบทั้งบริเวณพื้นที่ภายในเมือง (หลุมขุดค้นที่ 1 และ 2) และนอกเมือง (หลุมขุดค้นที่ 3) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยหัวเลี้ยวประวัติศาสตร์ต่อเนื่องจนถึงสมัยทวารวดีในบริเวณพื้นที่นอกเมือง และชุมชนได้มีการขยายตัวเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้จากการสุ่มพื้นที่เพื่อใช้ในการศึกษาบริเวณหลุมขุดค้นที่ 1 นั้น พบร่องรอยการอยู่อาศัยไม่หนาแน่นเท่ากับพื้นที่ในบริเวณหลุมขุดค้นที่ 2 ที่

อยู่ใกล้กับเนินโบราณสถานที่ชาวบ้านเรียกว่า “โคกปราสาท” หลักฐานสำคัญในชั้นวัฒนธรรมนี้ ได้แก่ หมอน้ำมีพวยหรือกุ่มที่ หม่อมมีสัน และลูกปัดแก้ว

ด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของเมืองโบราณดอนคากับชุมชนโบราณร่วมสมัยนั้น พบว่า ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณดอนคาเอื้ออำนวยต่อการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนโบราณในกลุ่มน้ำต่างๆ กล่าวคือ มีลำน้ำห้วยวังแรง และห้วยน้ำใสไหลผ่าน โดยลำน้ำเหล่านี้ไหลมาจากที่ราบด้านตะวันออก ซึ่งเป็นที่ราบกว้างต่อเนื่องถึงลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก ทำให้สามารถติดต่อกับชุมชนโบราณในกลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก และชุมชนโบราณในกลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อีกทั้งด้านทิศใต้ของเมืองมีคลองท่าตะโกซึ่งไหลลงสู่บึงบอระเพ็ดทางด้านตะวันตก ทำให้สามารถติดต่อกับชุมชนโบราณในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง และชุมชนโบราณในกลุ่มน้ำท่าจีน

ทั้งนี้เมืองโบราณดอนคามีความสัมพันธ์กับชุมชนโบราณในกลุ่มน้ำต่างๆ มาตั้งแต่สมัยหัวเลี้ยวประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากภาชนะดินเผาที่มีเทคนิคการตกแต่งด้วยวิธีขีดมันเป็นเส้น ซึ่งพบในชุมชนโบราณในกลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก เช่น เมืองโบราณชัยจำปา จังหวัดลพบุรี ลุ่มน้ำมูลตอนล่าง เช่น เมืองโบราณเสมา จังหวัดนครราชสีมา ลุ่มน้ำเจ้าพระยา เช่น เมืองโบราณจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ ลุ่มน้ำท่าจีน เช่น แหล่งโบราณคดีหอยเอ็ก จังหวัดนครปฐม และคงมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องจนกระทั่งเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ในวัฒนธรรมทวารวดี เนื่องจากพบหลักฐานรูปแบบภาชนะมีสัน และ หมอน้ำมีพวยหรือกุ่มที่ ที่มีความคล้ายคลึงกัน

ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างเมืองโบราณดอนคากับวัฒนธรรมเขมรนี้ ผู้วิจัยยังไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจนว่าเมืองโบราณดอนคาไม่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเขมร แม้ว่าการขุดค้นในครั้งนี้ยังไม่ปรากฏหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างเมืองโบราณดอนคากับวัฒนธรรมเขมร ดังที่เคยพบหลักฐานพระพุทธรูปนาคปรกศิลปะเขมรแบบบายันในบริเวณที่พื้นที่ใกล้เคียงกับเมืองโบราณดอนคาก็ตาม ทั้งนี้อาจเกิดจากการสุ่มพื้นที่การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีขนาดเล็กมากเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ทั้งหมดของเมืองโบราณดอนคา และผู้วิจัยยังมุ่งเน้นศึกษาพื้นที่ทางทิศใต้ของเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ที่สันนิษฐานว่าอาจเป็นบริเวณที่มีการอยู่อาศัยก่อนที่จะมีการขยายเมืองไปทางทิศเหนือ ดังนั้นในการศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของเมืองโบราณดอนคากับวัฒนธรรมเขมรนี้ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในบริเวณพื้นที่อื่นของเมืองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. (2545). *โบราณคดีออกขางดิน*. กรุงเทพฯ: ฟันนี พับลิชชิง.

_____. (2550). *ศัพทานุกรมทางโบราณคดี*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).

กระทรวงการคลัง. กรมธนารักษ์. (ม.ป.ป.). “การกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมืองเมืองโบราณดอนคา(จำคานคร) เลขที่ทะเบียน ๒๒-๘ บ้านดอนคา ตำบลดอนคา ตำบลท่าตะโกจังหวัดนครสวรรค์.” เอกสารรายงานการสำรวจเสนอต่อกรมธนารักษ์.

กระทรวงมหาดไทย. (2543). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครสวรรค์*. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.

เขมิกา หวังสุข. (2543). “พัฒนาการทางวัฒนธรรมในลุ่มแม่น้ำมูล: กรณีศึกษาแหล่งโบราณคดีเมืองเสมา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดวงกมล อัสวมาศ. (2553). “ศิลปวัฒนธรรมกับการศึกษาเทคโนโลยีการผลิตภาชนะดินเผาสมัยทวารวดี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ผาสุข อินทรารุช. (2527). “ผลการขุดค้นเมืองโบราณสมัยทวารวดี ที่จังหวัดสิงห์บุรีและนครปฐม.” เมืองโบราณ 10, 4(ตุลาคม-ธันวาคม): 28-42. (2528).

ดร.ชนิภาชนะดินเผาสมัยทวารวดี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2542).

ทวารวดีการศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพฯ: อักษรสมัย.

มโน กลีบทอง. (2534). “การขุดแต่งและการตรวจสอบชั้นดินแหล่งโบราณคดีเขาตึก จังหวัดนครสวรรค์.” เมืองโบราณ 17, 3 (กรกฎาคม-กันยายน): 129-131.

พัชรี สาริกบุตร. (2523). เทคโนโลยีสมัยโบราณ. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สฤณีพงศ์ ขุนทรง. (2553). “พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภรณ์ โอเจริญ, บรรณาธิการ. (2528). นครสวรรค์ : รัฐกิจกลาง รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์: วิทยาลัยครูนครสวรรค์.

สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี. (2549). รายงานเบื้องต้น การขุดค้น-ขุดแต่งทางโบราณคดีโบราณสถานในเมืองชัยจำปา ตำบลชัยจำปา อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี. ม.ป.ท.

สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี, อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ. (ม.ป.ป.). รายงานการขุดค้นหลุมทดสอบทางโบราณคดีภายในเมืองศรีเทพ ปีงบประมาณ 2552. ม.ป.ท.

สันติ ไทยานนธ์. (2554). “การศึกษาลำดับพัฒนาการวัฒนธรรมทางโบราณคดีดมืองอุทอง” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาต่างประเทศ

Bronson, Bennet. (1976). “Excavations at Chansen and The cultural chronology of Protohistoric central Thailand.” Ph.D.dissertation. University of Pennsylvania Museum.